

**MAHKEME KARARINA DAYANMAYAN
AD VE SOYADI DEĞİŞİKLİKLERİ
(NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU GEÇİCİ MADDE
8 HÜKMÜNE BİR BAKIŞ)
THE CHANGES OF NAME AND SURNAME
NOT DEPENDING ON A JUDICIAL DECISION
(A BRIEF STUDY ON THE PROVISIONAL
ARTICLE 8 OF THE LAW ON POPULATION SERVICES)**

Arif Barış ÖZBİLEN*

Özet: Türk Medenî Kanunu'nun 27. maddesi, ad ve soyadı değişikliğinin ancak haklı sebeplerin varlığı hâlinde ve mahkeme kararına dayanılarak gerçekleştirilebileceği kuralını öngörmektedir. Bununla birlikte 19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Kanun'la 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na eklenen geçici madde 8 düzenlemesi, bu esastan ayrılarak, kişilerin ad ve soyadlarının mahkeme kararına ihtiyaç duyulmaksızın idare tarafından değiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışmada, söz konusu düzenleme ile geçici bir süreliğine de olsa hukuk hayatımıza giren bu imkândan hangi hâllerde yararlanılabileceği, başvuru koşullarının neler olduğu, prosedürün nasıl işleyeceği ve ad ve soyadı değişikliğinin üçüncü kişiler üzerinde ne gibi etkiler doğuracağı hususları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Adın Değiştirilmesi, Ad Üzerindeki Hak, Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Hak

Abstract: Article 27 of the Turkish Civil Code states that the change of name and surname can only be carried out in the presence of legitimate reasons and on the basis of a judicial decision. However, the provisional article 8 which is added to the law n° 5490 on the Population Services by the law n° 7039 of 19.10.2017, brings an exception to this principle and allows the change of name and surname without the requirement of a judge's decision but with an administrative decision. In this study, the questions under which conditions one can take advantage of this legal opportunity, the conditions of application, how the procedure works and the effects of the change of name and surname for third parties will be tackled.

Keywords: Change of Name, Right to a Name, Strictly Personal Right

* Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

I. GENEL OLARAK AD ÜZERİNDEKİ HAK VE ADIN DEĞİŞTİRİLMESİ

Kişisel durumu oluşturan unsurların başında kişinin adı (ismi) gelmektedir. Her kişide bulunması zorunlu olan “öz ad” ve “soyadını” içine alan (geniş anlamıyla) ad kavramı, bir kimseyi diğer kişilerden ayırmaya yarayan, kişinin hangi aileden geldiğini gösteren ve bu nedenle kişinin kimliğinin önemli bir parçasını oluşturan kelime veya kelime grupları olarak tanımlanmaktadır.¹ Kişinin adı üzerindeki hakkı, hukukî niteliği itibarıyla bir kişilik hakkıdır;² bu nedenle, söz konusu hakkın başkalarına devredilmesi ya da miras yoluyla mirasçılara intikâl etmesi mümkün değildir.³ Hiç kimse isimsiz olarak var olamayacağından, ad üzerindeki haktan vazgeçmek de söz konusu olamaz. Benzer şekilde, sırf bir kimsenin, örneğin sevmediği için kendi adını kullanmıyor olması da, onun adı üzerindeki hakkını belirli bir sürenin geçmesi neticesinde kaybetmesine yol açmaz.⁴

Medenî Kanun, gerçek kişilere adları üzerindeki haklarını hukukten koruyabilmeleri için özel bir düzenleme öngörmektedir. Kanun’un 26. maddesi ile tesis edilen bu özel koruma yolu aslına bakılırsa, kişilik haklarının genel olarak korunmasını amaçlayan MK m. 24 ve m. 25 hükümlerinin özel bir görünüm şekli olarak kabul edilmektedir.⁵

¹ Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 16. Bası, İstanbul 2016, sh. 110; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Medenî Hukuk - Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku*, Ankara 2016, sh. 451; Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 4. Bası, İstanbul 2012, sh. 167; Jale Akipek/Turgut Akıntürk, *Türk Medenî Hukuku*, Cilt I, Başlangıç Hükümleri, *Kişiler Hukuku*, 4. Bası, İstanbul 2002, sh. 435-436; Ergun Özsunay, *Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu*, 4. Bası, İstanbul 1979, sh. 186; Heinz Hausheer/Regina E. Aebi-Müller, *Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches*, 2. Aufl., Bern 2008, sh. 278; Andreas Bucher, *Personnes physiques et protection de la personnalité*, 5e éd., Bâle 2009, sh. 169; Regina E. Aebi-Müller, *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen- und Familienrecht*, 3. Aufl. (Hrsgb: Breitschmid/Jungo), Art. 27-30a ZGB, Zürich 2016, Art. 29, No: 1.

² Alain Thévenaz, *Commentaire Romand (éd: Pascal Pichonnaz/Bénédict Foëx), Code Civil 1, Art. 1-359 CC*, Bâle 2010, Art. 29, No: 1; Henri Deschenaux/Paul Henri Steinauer, *Personnes physiques et tutelle*, Berne, 2001, sh. 288; Mario M. Pedrazzini/Niklaus Oberholzer, *Grundriss des Personenrechts*, 4. Aufl., Bern 1993, sh. 188; Mustafa Dural/Tufan Ögüz, *Türk Özel Hukuku*, C. II, *Kişiler Hukuku*, İstanbul 2016, sh. 165.

³ Akipek/Akıntürk, sh. 449; Bilge Öztan, *Medenî Hukukun Temel Kavramları*, 21. Bası, Ankara 2006, sh. 295.

⁴ Kılıçoğlu, sh. 453; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 110.

⁵ Honsell Heinrich/Vogt Nedim Peter/Geiser Thomas, *Basler Kommentar, Zivil-*

Ad ile ilgili olarak, o adı taşıyan kişinin olduğu kadar, o kişi ile sosyal veya ekonomik ilişkiler içine giren kişilerin de korunmaya değer menfaatleri bulunmaktadır. Bu menfaat özellikle, adın haklı bir sebep olmaksızın değiştirilememesinde kendini gösterir.⁶ Gerçekten, bir kimsenin dilediği zaman, olur olmaz saiklerle adını ya da soyadını değiştirmesi, bu kişinin eski adını kullanarak ilişki kurduğu ve bu kişiyi eski adıyla tanıyan kimseler bakımından güven zedeleyici ve hatta zarar doğurucu neticeler yaratabilir.⁷ İşte bu nedenle MK m. 27/f. 1 hükmü, adın değiştirilmesini belirli koşullara bağlayarak, kişilerin ad ya da soyadlarını istedikleri gibi ya da diledikleri zamanda değiştirmelerinin önüne geçmeyi amaçlamıştır. Adı geçen hüküm, adın değiştirilmesinin ancak haklı sebeplerin varlığı hâlinde söz konusu olabileceğini düzenlemekte ve ad değişikliğinin yalnızca mahkeme kararına dayanılarak gerçekleşebileceğini öngörmektedir. Bu hüküm karşısında, adını veya soyadını değiştirmek isteyen bir kimse, bunu sağlamak için dava açmak ve hâkime ad ya da soyadı değişikliği talebinin haklı bir sebebe dayandığını ispat etmek zorundadır.⁸ Yasal düzenleme ile haklı sebepleri sıralayan sınırlayıcı bir liste oluşturmak mümkün olmayacağından, ad değişikliğini gündeme getiren sebebin haklı olup olmadığı hâkim tarafından takdir edilecektir.⁹

gesetzbuch I: Art. 1–456 ZGB, 5. Aufl., Basel 2014, Art. 29, No: 1; Hausheer/Aebi-Müller, sh. 279; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 110; Kılıçoğlu, sh. 451; Özsunay, sh. 186; Aebi-Müller, Art. 29, No: 3.

⁶ Thévenaz, Art. 30, No: 17; Sibylle Hofer, Einleitungsartikel und Personenrecht (Hofer/Hrubesch-Millauer/Roberto), Bern 2011, sh. 200; August Egger, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, I. Band: Einleitung und Personenrecht, Art. 11–89, Zürich 1978, sh. 282. Ayrıca bkz. ATF 131 III 201.

⁷ Akipek/Akıntürk, sh. 446.

⁸ Dural/Öğüz, sh. 177.

⁹ Helvacı, sh. 178; Kılıçoğlu, sh. 458; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 122. Bkz. Yarg. 8. HD, 8.2.2018 tarih ve E. 2017/6911, K. 2018/1819 sayılı karar: “Hangi hâllerin haklı sebep teşkil ettiği konusu her bir davadaki özel koşullara göre mahkemece belirlenecektir. Bu belirleme yapılırken objektif koşullardan çok değiştirme isteminde bulunanın mahkemeye sunacağı özel nedenlerin dikkate alınması gerekir. Bu özel ve kişiye özgü nedenler; istemde bulunanın kişiliği, sosyal statüsü, aile ilişkileri de göz önünde bulundurularak hâkim tarafından değerlendirilmelidir. Ad ve soyadı kişiliğin ayrılmaz bir ögesidir. Kişi bununla anılır ve tanımlanır. Ad veya soyadı niteliği gereği onu taşıyan kişi tarafından benimsendiğinde anlam taşır. Adını benimsemeyen kişiliği ile özdeşleşmeyen kimsenin, adını değiştirmek istemesi en doğal hakkıdır. Böyle bir durumda, ad değiştirme istemlerini içeren davalarda davacının tercih ve arzusunun ön planda tutulması ve öncelikle dikkate alınması gerekir” (<http://www.kazanci.com>).

Yargı kararlarında, kişinin adını ya da soyadını değiştirmesinin dürüstlük kuralına göre haklı sebebe dayandığını gösteren durumlardan bazıları şunlardır: Kişinin adının gülünç, iğrenç ya da genel ahlâka aykırı olarak değerlendirilebilecek anlamlar taşıması,¹⁰ kişinin sosyal yaşamında tamamen başka bir adla tanınıyor ve biliniyor olması,¹¹ sahip olunan adın toplum genelinde tasvip edilmeyen veya nefret edilen bir başka kişinin adıyla aynı olması ve bunun neticesinde bu kişiler arasında bir akrabalık olduğu zannının bulunması,¹² kişinin dinini¹³ ya da vatandaşlığını değiştirmiş olması.¹⁴

¹⁰ Kızları için “Sürtük” adını koymak isteyen anne-baba örneği için bkz. Hüseyin Hatemi, Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı), İstanbul 2005, sh. 56.

¹¹ Bkz. Yarg. 8. HD, 21.9.2017 tarih ve 6499/11305 sayılı; Yarg. 8. HD, 14.12.2017 tarih ve E. 6311/16881 sayılı; Yarg. 8. HD, 8.2.2018 tarih ve E. 2017/6911, K. 2018/1819 sayılı kararları.

¹² Örneğin Fransız seri katil Henri Désiré Landru ile aynı soyadını taşıyan bir kimse- nin soyadı değiştirme talebinin haklı sebebe dayandığı yönünde bkz. Deschenaux/Steinauer, sh. 133.

¹³ Bkz. Yarg. 18. HD, 22.10.2007 tarih ve 881/8649 sayılı kararı: “...davacı Hıristiyan dinini kabul ettiğini, Ramazan olan adının dini inancına uygun düşen “Daniel” olarak değiştirilmesini istemiş, mahkemece, davacının adını değiştirmede haklı nedenin bulunmadığı gerekçesi ile “davanın reddine” karar verilmiştir... Ramazan olarak taşıdığı ad İslam dininin kutsal aylarından birinin adıdır. Davacının dinini değiştirmesinin yanında kendi dinini ve kültürel yapısını yansıttığına inandığı adı kullanmak istemesi bir haklı neden sayılmalıdır. O halde, mahkemece yukarıda açıklanan hususlar da dikkate alınarak, davanın kabulüne karar verilmesi reddi yolunda hüküm kurulması doğru görülmüştür” (<http://www.kazanci.com>).

¹⁴ Evlilik dışında doğmuş olan çocukların ya da boşanmış ailelerin çocuklarının fiilen beraber yaşamakta oldukları annelerinden farklı bir soyadı taşımaları nedeniyle yaşadıkları sıkıntıların, soyadı değişikliği konusunda haklı sebep oluşturup oluşturmadığı konusundaki tartışmalar için bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 124-126. Yargıtay’ın ilgili dairesinin bu konudaki görüşünü ortaya koyan bir karar için bkz. Yarg. 18. HD, 4.5.2015 tarih ve E. 2014/19503, K. 2015/7269 sayılı kararı: “...Boşanma sebebiyle velayet hakkının sırf anneye verilmiş olması çocuğun soyadının değiştirilmesi için haklı bir neden sayılmadığı gibi hukuki mevzuat da buna cevaz vermemektedir. Bir an için mevzuatın böyle bir duruma izin verdiği kabul edilse dahi sonradan gelişen sebeplerden dolayı çocuğun yararı açısından velayetin babaya yeniden verilmesi hallerinde bu kez baba, velayet hakkına dayanarak tekrar çocuğun soyadını değiştirmek isteyecektir. Mademki velayet kimde ise çocuk onun soyadını taşıyacaktır, o halde baba bu haktan mahrum edilemez. Böyle bir uygulamanın nüfus kayıtlarının güvenilirliğini ve istikrarını zedeleyeceği ve asıl bu gibi uygulamaların çocuğun ruh hali üzerinde çok derin ve etkili travma yaratacağı açıktır. Yargı mercilerinin bu durumu ve çocuğun yüksek yararını gözeterek anne ile babanın ya da ailelerin hukuken oluşmuş statüleri değiştirmeye çalışmalarına izin vermemesi gerekir” (<http://www.kazanci.com>).

MK m. 27/f. 1 hükmü ile ortaya konulan, ad ya da soyadının mahkeme kararı olmadan değiştirilemeyeceğine yönelik prensip, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu hükümleri ile de tekrar edilmiştir. NHK m. 35/f. 1 hükmü, kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydının düzeltilemeyeceğini ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhlerin konulamayacağını öngörmektedir. Bununla beraber, olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hataların, nüfus müdürlüğüne dayanak belgesine uygun olarak (mahkeme kararına gerek olmaksızın) düzeltileceği de söz konusu hükümde ifade edilmiştir. Ad değişikliği davası, adını değiştirmek isteyen kişinin yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır (NHK m. 36/f. 1/b. a).

II. NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU GEÇİCİ MADDE 8 HÜKMÜ ÇERÇEVESİNDE AD VE SOYADI DEĞİŞİKLİĞİ

19.10.2017 tarih ve 7039 sayılı Kanun, 5490 sayılı ve 25.4.2006 tarihli Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Bunlardan biri de, kişilerin ad ve soyadlarının mahkeme kararına ihtiyaç duyulmaksızın idare tarafından değiştirilmesine olanak sağlanması olmuştur. 7039 sayılı Kanun'un 26. maddesi ile 5490 sayılı Kanun'a eklenen geçici madde 8, *"kişinin iki yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; 21.6.1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir. İl ve ilçe idare kurullarının vereceği karar kesindir. Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir"* hükmünü taşımaktadır.

1- Ad ve Soyadında Değişiklik Yapılmasını Haklı Kılan Nedenler

Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 hükmü, ad ve soyadında değişiklik yapılması isteminde bulunulabilmesi için belli nedenlerin

varlığını aramaktadır. Söz konusu hüküm, ad veya soyadında idarî karar neticesinde değişiklik yapılmasını, MK m. 27/f. 1 düzenlemesinde olduğu gibi “haklı sebepler”in varlığına bağlamamış; ad değişikliğini haklı kılan sebepleri çok daha dar bir içerikle tayin etme yoluna gitmiştir.¹⁵ Örneğin, yargı kararlarına göre, din değişikliği veya adın karışıklığa yol açması MK m. 27/f. 1 hükmü kapsamında birer “haklı sebep” olarak kabul edilmekteyken; bu sebepler NHK geçici m. 8 hükmü çerçevesindeki ad ve soyadı değişikliklerinde haklı sebep olarak sayılmamıştır. NHK geçici m. 8 hükmü uyarınca ad ve soyadında değişiklik yapılmasını haklı kılan nedenler şunlardır:

a) Soyadı Kanunu’na aykırılık

Soyadında değişiklik yapılmasını haklı kılan nedenlerden ilki, kişinin soyadının, 21.6.1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun 3’üncü maddesine aykırı olmasıdır. Söz konusu düzenlemeye göre, rütbe, memuriyet, aşiret, yabancı ırk ve millet isimleri soyadı olarak kullanılamayacağı gibi, umumi edeplere uygun olmayan, iğrenç ve gülünç soyadlarının kullanılması da mümkün değildir.¹⁶

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün “Ad ve Soyadı Değişikliği” konulu, 11.12.2017 tarih ve 24341420-010.06.01-137397 sayılı Genelgesi (bundan sonra kısaca Genelge olarak adlandırılacaktır), konuyla ilgili olarak uygulamada talep edilmesi

¹⁵ Bunun nedeni ise, MK m. 27/f. 1 hükmü uyarınca gerçekleşen ad değişikliklerinde söz konusu olan sebeplerin varlığını tayin ve haklılığını takdir eden hâkimin; NHK geçici m. 8 hükmü çerçevesinde gerçekleştirilecek olan ad ve soyadı değişikliklerinde rol oynamayışı olarak açıklanabilir.

¹⁶ Konu ile ilgili bir Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 18. HD, 29.9.2005 tarih ve 7193/8433 sayılı kararı: “Türk Medeni Kanunu’nun 27. maddesine göre haklı nedenin varlığı hâlinde ad ve soyadın düzeltilmesi hâkimden istenebilir. Davacı dava dilekçesinde, daha önce açtığı ve kabul edilerek kesinleşen mahkeme kararı ile “Sufiyan” olan adını yanlışlıkları önlemek ve okunuşunda sadelik sağlamak amacı ile “Sufyan” olarak değiştirildiğini, ancak bu adın çevresinde alay konusu edildiğini bu nedenle mağdur olduğunu ileri sürerek adının “Süfyan” olarak değiştirilmesini istemiştir. Yargıtay uygulamalarında kişinin çevresinde alay konusu edilen ve kendisini inciten adını değiştirmeyi istemesinin haklı neden sayılabacağı kabul edilmektedir. Davacı da bu nedene dayanarak adının değiştirilmesini istediği ve kanıt olarak tanık anlatımlarına dayandığına göre, tanıklar dinlenip göstereceği diğer deliller toplandıktan ve davada haklı nedenin var olup olmadığı araştırıldıktan sonra oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, yerinde bulunmayan gerekçeler ile davanın reddi doğru görülmemiştir” (<http://www.kazanci.com>).

muhtemel **örneklere** yer vermiştir. Buna göre, kişilerin dayanak belgesinde¹⁷ ve aile kütüğünde yer almakla birlikte, 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nda belirtildiği üzere, umumi edeplere uygun olmayan,¹⁸ toplum nazarında iğrenç ya da gülünç olarak addedilebilecek (Yalak, Kalas, Sıçan, Deli, Koyun, Top, Boynuz, Ördek... vb.) soyadlarını değiştirme talepleri idare tarafından kabul edilecektir (m. 13/f. 5).

¹⁷ 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na göre dayanak belgesi; aile kütüğüne işlenen nüfus olaylarının dayanağı olan form, tutanak, mahkeme kararı, noter senedi, doğum veya ölüm raporu gibi resmî belgeler ile bunların yedeklerini ifade etmektedir (NHK m. 3 / f. 1/ğ).

¹⁸ Konu ile bağlantılı olarak, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce yürürlükte olan 1587 sayılı Nüfus Kanunu m. 16/f. 4 hükmünün 2. cümlesi "Ancak milli kültürümüze, ahlak kurallarına örf ve adetlerimize uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten adlar konulmaz" ifadesini taşımaktaydı. "Rojda" isminin, milli kültürümüze ya da örf ve adetlerimize aykırı olmadığı yönünde bkz. Yarg. 18. HD, 13.3.1992 tarih ve 411/1351 sayılı kararı: "Mahkemece görüşü alınan TDK Başkanı'nın, 13.11.1991 günlü yazısında; "Rojda" biçimindeki kelimeye kaynaklarında rastlanmadığı, anlamının bilinmediği, Türkçe olmadığı, bu bakımdan da Türk çocuklarına ad olarak verilmesinin milli kültürümüze, örf ve adetlerimize uygun olmadığını belirtmiş, mahkeme de buna dayanarak nüfusa "Rojda" yazılı ismin iptaline ve davalının kızının isimsiz kalması korkusu altında «eğer iptal edilecekse annemin ismi olan Nefise olarak düzeltilsin» şeklindeki beyanı, "istem" olarak nitelendirilerek Nefise isminin takılmasına karar verilmiştir. Nüfus Kanunu'nun 16. maddesinin son fıkrası; "milli kültüre, ahlak kurallarına, örf ve adetlerimize uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten" adların konulmasını yasaklamıştır. "Rojda" sözcüğünün bu yasaklardan hangisine uyduğu, mahkemece aynen benimsenen TDK Başkanlığı yazısında belirtilmemiştir. Sözü edilen yazıda belirtildiği üzere bu sözcüğün Türkçe olmaması yasaklama kapsamında olması elbette yeterli değildir. Çünkü dilimizde Türkçe olmayan hatta halkının çoğunluğu İslam'ı din olarak kabul etmiş herhangi bir ulusun dilinden olmayan birçok sözcük ve isim mevcuttur. Rojda sözcüğünün anlamının bilinmediğini bildiren TDK görevlisi bunun milli kültürümüze ya da örf ve adetlerimize ne suretle aykırı olduğunu açıklamamıştır. Esasen adı geçenin, hiç bir gerekçe göstermeden, sanki Türkçe olmayan tüm isimler milli kültürümüz ile örf ve adetlerimize uygun değilmiş gibi, yanlışlığı aşikâr olan zihniyeti ile bu konuda görüş bildirmeye ehil olmadığı anlaşılmaktadır... Mahkemenin, Nüfus Kanunu'nun 46. maddesi kapsamında olmayan bir davaya bakması, yasalarımızın ana babaya verdiği bir yetkiyi onlardan alarak ve onların yerine geçerek, çocuğun alışılabilir olmaktan başka bir aykırılığı olmayan adını bu konuda ehil olmadığı anlaşılan kişinin yetersiz ve gerekçesiz görüşüne dayanarak iptal edip ona yeni bir ad vermesi yürürlükteki kanunlarımıza aykırı olduğu gibi çağdaş Türkiye'mizin hukuki, sosyal ve kültürel düzeyi ve gerçekleri ile de bağdaşmamaktadır. Bütün bu nedenlerle davanın reddedilmesi gerekirken kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir" (<http://www.kazanci.com>). Öte yandan, 1587 sayılı Nüfus Kanunu m. 16/f. 4 hükmünün 2. cümlesinde geçen "milli kültürümüze" ve "örf ve adetlerimize" şeklindeki ifadeler, 18.7.2003 tarih ve 4928 sayılı Kanun'un 5. maddesi ile metinden çıkarılmış; söz konusu cümle "Ancak ahlâk kurallarına uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten adlar konulmaz" şeklinde değiştirilmiştir.

b) Yazım yanlışlığı, imla hatası ve düzeltme işareti eksikliği

aa) Genel olarak

Ad veya soyadının düzeltilebilmesi için Kanun tarafından mevcudiyeti aranan ikinci neden ise, ad ya da soyadında yazım veya imla hatasının bulunması veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan bir anlam değişikliğinin var olmasıdır.

Genelge m. 8 hükmü uyarınca, kişinin ad veya soyadı, dayanak belgesine uygun şekilde aile kütüklerine tescil edilmesine rağmen, evlenme, yer değiştirme, evlat edinilme gibi nedenlerle kaydın taşınması sırasında hatalı yazılmış ve bu ad veya soyadı, uzun yıllar okul, askerlik, evlenme ve boşanma gibi işlemlerinde kullanılmış ise resmî makamlar karşısında zor durumda kalmasını önlemek açısından uygulamada ilgilinin yazılı talebi olmadan yapılan maddî hatalar düzeltilmemiştir. Söz konusu hüküm, 5490 sayılı Kanun'a eklenen geçici madde 8 ile ilgililerin yazılı talebinin olması hâlinde açık kaydına hatalı tescil edilen ad veya soyadının muhafaza edilip kapalı kaydındaki ad veya soyadının açık kaydına göre düzeltilmesinin talep edilmesi ve il ve ilçe idare kurullarınca bu yolda karar verilmesi hâlinde kişinin kapalı olan kaydındaki ad veya soyadının nüfus müdürlüklerince düzeltilmesine imkân sağlandığını belirtmektedir.

Bu durum, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile öngörülmuş olan genel prensipten ayrışıldığını göstermektedir. Nitekim NHK m. 14 hükmü, kapalı bir kayıt üzerinde işlem yapma imkânının bulunmadığını ortaya koymaktadır.¹⁹ NHK m. 14/f. 1 hükmüne göre, nüfus

¹⁹ Bu konuda bkz. Bkz. Yarg. 8. HD, 2.11.2017 tarih ve 5944/14425 sayılı kararı: "Dava dilekçesinde, evlenmeden önce kayıtlı olduğu bekarlık hanesindeki "Zarif" olarak geçen adını kullandığı gibi "Zarife" olarak düzeltilmesi istenmiş; Mahkemece, davanın kabulüne dair verilen karar davalı ... Müdürlüğü tarafından kapalı kayıtlarda düzeltme yapılamayacağı gerekçesiyle temyiz edilmiştir. Dava, davacının evlenme ile kapalı hale gelen bekârlık hanesindeki adının, açık olan mevcut nüfus kaydında yazılı ve günlük yaşamında kullandığı «Zarife» şeklinde düzeltilmesi istemine ilişkindir... Davacının açık olan evlilik hanesinde adının «Zarife» olduğu, evlenmeden önceki bekârlık hanesi olan Niğde İli Merkez İlçesi Songur Mahallesi cilt no:17, hane no: 29 daki nüfus kaydında adının «Zarif» olarak geçtiği, iş bu nüfus kaydının 15.08.1970 tarihinde evlenme sonucu kapatıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında kapalı kayıt üzerinde işlem yapılmayacağı dikkate alınmadan davacının kapalı kaydındaki «Zarif» olan adının «Zarife» olarak düzeltilmesine karar verilmesi doğru görülmemiştir" (<http://www.kazanci.com>).

kaydının kapatılması; ölüm, gaiplik, Türk vatandaşlığının kaybı, evlenme, boşanma, evlât edinilme, soybağının düzeltilmesi veya reddi gibi olaylar nedeniyle bir kaydın üzerinde işlem yapılamaz hâle getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Kaydın kapatılmasına ilişkin sebep ortadan kalktığında veya kaydın yeniden açılmasını gerektirecek yeni bir sebep ortaya çıktığında ise kayıt yeniden açılmaktadır. Kaydın açılmasından sonra kişisel durumda meydana gelmiş olan olaylar kişinin kaydına işlenir (NHK m. 14/f. 2).

Konuyu bir örnekle somutlaştırmaya çalışalım. Kişinin aile kütüğüne tescil edilen adı Perran'dır. Ancak bu kişinin kaydı, evlendiği için bir başka yere taşınmış ve bu işlem sırasında adı, açık kaydına yanlışlıkla "Perihan" olarak yazılmıştır. "Perihan" adı uzun yıllar boyunca bu kişi tarafından birçok resmî işlemde kullanılmış ve kişi yıllarca "Perihan" ismiyle tanınmıştır. İdare, adı, açık kaydı ile kapalı kaydında farklı olarak yer alan bu kişinin resmî makamlar karşısında zor durumda kalmasını engellemek için bu yanlışlığı re'sen düzeltmemektedir. 5490 sayılı Kanun'a eklenen geçici madde 8'in yürürlüğe girmesiyle birlikte, kişinin kapalı kaydında yer alan ad ve soyadına ilişkin düzeltme talepleri de idare tarafından dikkate alınacaktır. Bu sayede, çevresinde yıllardır "Perihan" adıyla tanınmış olan kişi, bu ad açık kaydına yanlışlıkla yazılmış olmasına rağmen, bu adını tercih edebilecek; kapalı kaydında yer alan "Perran" isminin "Perihan" olarak düzeltilmesini idareden talep edebilecektir.

Görüldüğü gibi, NHK m. 14/f. 1 hükmü, kapalı kayıtlar üzerinde işlem yapılamayacağını açıkça ortaya koymuş olmasına rağmen, Genelge m. 8 ile getirilen düzenleme, kişinin kapatılmış olan kaydındaki ad veya soyadının da düzeltilebileceğini öngörmektedir. Aslına bakı-

Bununla birlikte, Yargıtay'ın bu kuralı çok katı uygulamadığını gösteren kararları da mevcuttur. Bkz. Yarg. 8. HD, 3.5.2018 tarih ve E. 2017/7680, K. 2018/12058 sayılı kararı: "... her ne kadar kapalı kayıtlar üzerinde işlem yapılamaz ise de davanın temelini oluşturan "Nazife" adının "Nefise" olarak idarece düzeltildiği, 2013 yılında da adı geçenin nüfus kaydı kapalı olmasına rağmen, idarece davaya konu işlem kapalı kayıtlar açılarak yapılmış olduğundan davacının eldeki davayı açmakta hukukî yararı mevcut olup, duruşma açılarak taraf delilleri toplanıp oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, davacının delil sunma ve hukukî dinlenilme hakkı ihlâl edilerek dosya üzerinden davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir" (<http://www.kazanci.com>). Benzer yönde bkz. Yarg. 8. HD, 25.6.2018 tarih ve 10231/14329 sayılı; Yarg. 8. HD, 10.5.2018 tarih ve E. 2017/7774, K. 2018/12473 sayılı kararları.

lacak olursa, kapalı kayıtlardaki bilgilerin düzeltilebileceği hususuyla ilgili olarak geçici m. 8 hükmünde açık bir ifade bulunmamaktadır. Dolayısıyla, geçici m. 8 hükmünün nasıl uygulanması gerektiği konusunda uygulayıcılara bilgi veren Genelgenin, Kanun tarafından açıkça yasaklanmış bir konu hakkında olur vermesi de düşünülemez. Daha açık bir anlatımla, Kanunun nasıl uygulanması gerektiğini açıklamak üzere oluşturulan Genelge, Kanun'a aykırı bir düzenleme içeremez. Bununla birlikte, geçici m. 8 hükmünde yer alan "...yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan ad ve soyadları" şeklindeki ifadeyi geniş yorumlayarak, "açık olduğu safhada yazım yanlışlığı içeren ve sonradan kapatılmış olan kayıtlardaki ad ve soyadları" nı da hükmün kapsamı içine girecek şekilde değerlendirmek, Genelge m. 8 düzenlemesine uygun bir netice verecektir.

Benzer şekilde, kapalı kayıtlardaki hatalı yazılmış olan ad veya soyadlarının il ve ilçe idare kurulu kararlarına dayanılarak 28.10.2016 tarihli ve 99484 sayılı talimat gereğince düzeltileceği, Genelge'nin 20. maddesinde de belirtilmiştir. Genelge'de zikredilen talimat, özellikle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin kaydına, kapanma tarihinden sonra meydana gelen nüfus olaylarının hiçbir şekilde nüfus müdürlükleri ile dış temsilcilikler tarafından işlenmeyeceğini belirtmekte; Türk vatandaşlığının kaybı tarihinden sonra kapalı kayıt üzerine işlem yapıldığının tespit edilmesi hâlinde, yapılan işlemin İçişleri Bakanlığınca eski hâle getirileceğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, kişinin kusuru olmaksızın adı, doğum yeri, doğum tarihi ve cinsiyet gibi kaydında yer alan maddî hataların düzeltilmesi ile daha önceden yanlış ya da eksik olarak oluşturulmuş doğum, evlenme, boşanma gibi olay bilgilerinin tamamlanmasının sağlanması gerektiği, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 99484 sayılı talimatı ile açıkça öngörülmüştür.

bb) Özel nedenler

NHK geçici m. 8 ile Genelge m. 13 hükümleri bir arada değerlendirildiğinde, yazım yanlışlığından, imla hatasından ya da düzeltme işareti eksikliğinden kaynaklanan ad ya da soyadı değiştirme taleplerinin özel olarak şu nedenlere dayandığı görülmektedir:

aaa) Kapalı kayıtla açık kayıt arasındaki farklılık ve kişinin açık kayda tescil edilen ad ya da soyadını tercih etmesi

Bu ihtimâlde, yukarıda vermiş olduğumuz örnekte olduğu gibi kişinin adı (veya soyadı) dayanak belgesinde²⁰ ve kapalı kaydında "PERRAN" olarak yer almasına rağmen, bu ad, örneğin evlilik nedeniyle naklen gittiği açık kaydına "PERİHAN" olarak geçmiştir. NHK geçici m. 8 hükmü gereği, bu kişinin "PERİHAN" adını kullanma yolundaki talebini il veya ilçe idare kuruluna bildirmesi ve kurul tarafından adının "PERİHAN" olarak düzeltilmesine karar verilmesi durumunda, kişinin kapalı kaydında "PERRAN" olarak yer alan adı "PERİHAN" olarak düzeltilecektir.

bbb) Dayanak belgesi ile aile kütüğü arasındaki farklılık ve kişinin hatalı yazılmış olan ad ya da soyadını tercih etmesi

Bu ihtimâlde ise kişinin, açık ve kapalı olarak iki kaydı değil; tek bir kaydı bulunmaktadır. Bununla birlikte kişinin soyadı (veya adı) dayanak belgesinde örneğin "SERİM" olarak yer almasına rağmen aile kütüğüne yanlışlıkla "SEVİM" olarak yazılmıştır. Hatalı yazılmış olan "SEVİM" soyadını uzun yıllar taşıyan bu kişinin, söz konusu soyadını kullanma yönündeki talebini il veya ilçe idare kuruluna bildirmesi ve kurulca soyadının "SEVİM" olarak düzeltilmesine karar verilmesi durumunda; kaydının düşünceler alanına "..... il veya ilçe idare kurulunun .../.../..... tarihli ve sayılı kararına göre "SERİM" iken "SEVİM" soyadını kullanmasına karar verilmiştir." şeklinde açıklama yapılacaktır.

ccc) Kişinin dayanak belgesinde ve aile kütüğündeki ad ya da soyadında harf eksikliği bulunması

Üçüncü ihtimâlde ise, kişiye ait nüfus kayıtlarında ad ya da soyadı ile ilgili bir farklılık bulunmamakta; bununla birlikte kişinin dayanak belgesinde ve aile kütüğünde yer alan ad veya soyadında harf eksikliği söz konusu olmaktadır. Mesela aile kütüğünde adı "TUĞÇE" olarak yazılması gerekirken yanlışlıkla "TUÇE" şeklinde yazılmış olan bir kişinin, bu eksikliğin tamamlanması için il veya ilçe idare kuruluna başvurması ve kurulca bu yönde karar verilmesi durumunda,

²⁰ Bkz. 17 no'lu dipnot.

bu karara dayanılarak nüfus müdürlüğünce kişinin kaydında gerekli tamamlama yapılacak ve kaydının düşünceler alanına bu konuda bir açıklama yapılacaktır.

ddd) Kişinin dayanak belgesinde ve aile kütüğündeki ad ya da soyadında noktalama işareti eksikliği bulunması

Kişinin dayanak belgesinde ve aile kütüğünde yer alan ad veya soyadında noktalama işareti eksikliği bulunması da NHK geçici m. 8 hükmü kapsamında ad ya da soyadı değiştirme taleplerinin nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda aile kütüğünde, soyadı "İSMAİLOĞLU" olarak yazılması gerekirken "ISMAİLOĞLU" olarak yazılmış veya adı "ZİYA" yerine "ZİYA" yazılmış olan bir kişi, adındaki (veya soyadındaki) bu eksikliğin tamamlanması için il veya ilçe idare kuruluna başvurur ve kurulca talebine uygun bir karar verilirse, bu karara dayanılarak nüfus müdürlüğünce gerekli tamamlama yapılacak ve kaydının düşünceler alanına bu konuda bir açıklamada bulunacaktır.

eee) Dayanak belgesinde ve aile kütüğünde yer alan ad ya da soyadlarının yazılışına ilişkin diğer talepler

NHK geçici m. 8 hükmü kapsamında ad ya da soyadı değiştirme taleplerinin nedenleri sınırlı sayıda olmadığından, kişilerin dayanak belgelerinde ve aile kütüklerinde yer alan ad ya da soyadlarının yazılışına ilişkin diğer düzeltme taleplerinde bulunmaları da mümkündür.²¹ Bu çerçevede, örneğin aile kütüğünde, soyadı "İKİNCİBAHAR" yazılacak iken, "2. BAHAR" ya da "SEKİZOĞLU" yazılması gerekirken "8 OĞLU" yazılan soyadı (veya adlardaki) rakamların kaldırılarak, bu sözcüklerin Soyadı Nizamnamesinin 6'ncı maddesine uygun şekilde yazı ile yazılmasına ilişkin talepler, ad ya da soyadlarının yazılışına ilişkin diğer talepler arasında yer almaktadır. Bundan başka, örneğin "PELİNSU" adında olduğu gibi bitişik yazılması gerekirken aile kütüğünde "PELİN SU" şeklinde ayrı yazılmış olan isimlerin birleştirilmesine ya da "MEHMET ALİ" isminde olduğu gibi iki ayrı isim olarak yazılması gerekirken "MEHMETALİ" şeklinde bitişik yazılmış olan

²¹ Bu husus, Genelge m. 13'ün son fıkrasında açıkça ortaya konulmaktadır: "Yukarıdaki maddelerdeki muhtemel örnekler uygulayıcıya ışık tutmak ve yön vermek amacıyla yer almış olup benzer örneklere göre işlem yapılması il ve ilçe idare kurumlarının takdirindedir".

isimlerin ayrılmasına yönelik düzeltme talepleri de NHK geçici m. 8 hükmü kapsamında değerlendirilecektir. Bu ve benzeri talepler de yukarıdaki ihtimâllerde olduğu gibi, yine il ve ilçe idare kurullarınca değerlendirilecek ve kurulca talebe uygun bir karar verilirse, bu karara dayanılarak nüfus müdürlüğünce gerekli değişiklik yapılarak, ilgili kaydın düşünceler alanına bu konuda bir açıklamada bulunulacaktır.

2- Başvuru Koşulları

5490 sayılı Kanun'a eklenen geçici madde 8, ad ve soyadlarının mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla değiştirilebilmesi için belirli başvuru koşulları ortaya koymuştur.

a) *Başvuru süresi, talebin yöneltileceği makam ve başvuru şekli*

Bu koşullardan ilki, başvuru süresine ilişkindir. Buna göre, yukarıda bahsettiğimiz nedenlerden birine dayanarak ad veya soyadı değişikliği talebinde bulunan kişinin, geçici madde 8 hükmünün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 2 yıl içinde başvuruda bulunması gerekmektedir. Bu husus Genelge m. 15 hükmü ile de ortaya konulmaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre, 7039 sayılı Kanun gereğince ad veya soyadı değişikliğine ilişkin müracaatlar, 03.11.2019 tarihinde mesai saati bitimine kadar kabul edilecektir. Bu tarihten sonra yapılacak olan müracaatlar ise kabul edilip, işleme alınmayacaktır.

Başvuruya ilişkin diğer bir koşul ise, ad veya soyadı değişikliği talebinde bulunan kişinin bu talebini yöneltileceği makamdır. Geçici madde 8 hükmü, konu ile ilgili olarak, ad veya soyadı değiştirme talebinde bulunan kişinin yerleşim yerinin bulunduğu yerin nüfus müdürlüğünü işaret etmektedir. Bu nedenle il veya ilçe idare kurullarınca yerleşim yeri dışındaki nüfus müdürlüklerine yapılan müracaatlar kabul edilmemektedir. Yerleşim yeri aynı olan ailenin ergin çocukları soyadı değişikliğine ilişkin talepleri için anne ve babaları ile birlikte başvuruda bulunabilirler. Yerleşim yeri yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının ad veya soyadı değişikliğine ilişkin başvuruları ise dış temsilcilikler vasıtasıyla alınmaktadır. Bu talepler, il veya ilçe idare kurullarınca değerlendirilmek üzere ilgililerin aile kütüğünde kayıtlı olduğu yerin valilik veya kaymakamlığına dış temsilcilikler tarafından ulaştırılmaktadır (Genelge m. 14).

Başvuru koşulları hakkında belirtilmesi gereken diğer bir nokta ise, ad veya soyadı değişikliğine yönelik müracaatın yazılı olarak yapılması konusundaki gerekliliktir.

b) *Başvuruda bulunacak kişi*

Ad ya da soyadı değişikliğine yönelik başvurunun kural olarak bizzat ilgili kişi tarafından yapılması gerektiği öngörülmektedir. Bununla birlikte, Genelge m. 14 hükmü uyarınca, ad veya soyadı değiştirilmesine yönelik bilgileri içeren vekâletnameyi ibraz eden vekilin de talepte bulunan kişi adına başvuruda bulunması mümkün kılınmıştır.²²

Bilindiği gibi, kişinin adı veya soyadını değiştirme talebi, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardandır.²³ Genelge de, “Ad ve Soyadının Düzeltmesine İlişkin Esaslar” başlığının 1. maddesinde bu esası açık bir biçimde vurgulamaktadır: “Özel hukuk açısından ad, kişiyi tanıtan ve onu diğer bireylerden ayırmaya yarayan bir kavramdır. Kendine özgü kişiliği ve özvarlığı olan her birey, başkalarından adıyla ayırt edilir, toplum ve ailesi içinde bununla yer alır. Onun içindir ki her kişinin bir adının olması ve adının aile kütüğüne yazılması yasayla zorunlu kılınmıştır. Bu nedenle ilgili kişilerin yazılı talebi olmadan *re’sen ad ve/veya soyadı düzeltilmeyecektir*”.

Bu ilkenin bir neticesi olarak, ölmüş kişilerin ad veya soyadında değişiklik yapılmasına ilişkin olarak mirasçıların talepte bulunamamaları gerekir. Gerçekten, ad ve soyadı değişikliğine yönelik talep, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan, adını veya soyadını değiştirmek isteyen kişinin ölümü hâlinde, bu talebin mirasçılar tarafından ileri sürülmesi de mümkün olmayacaktır. Genelge m. 3 hükmü de,

²² MK m. 27 hükmü uyarınca açılan ad değiştirme davaları bakımından genel vekâletnamenin yeterli olmadığı; bu davanın açılabilmesi için vekile, ad değişikliği konusunda özel bir yetki verilmesi gerektiği yönünde bkz. Yarg. 18. HD, 21.9.2006 tarih ve 5835/6584 sayılı kararı.

²³ Bucher, sh. 181; Deschenaux/Steinauer, sh. 70; Thévenaz, Art. 30, No: 5; Estelle De Luze/Valérie De Luigi, “Le nouveau droit du nom”, PJA 2013, sh. 517; Rona Serozan, Medenî Hukuk- Genel Bölüm/Kişiler Hukuku, 4. Bası, İstanbul 2013, sh. 483; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 128; Dural/Öğüz, sh. 179; Helvacı, sh. 167. Ayrıca bkz. Yarg. 8. HD, 15.6.2017 tarih ve 2300/9111; Yarg. 18. HD, 18.2.2016 tarih ve E. 2015/6693, K. 2016/2710 sayılı; Yarg. 18. HD, 21.9.2006 tarih ve 5835/6584 sayılı kararları.

kişiyeye bağlı olan ad üzerindeki hakkı, kişinin kendisinden başkasının kullanamayacağından hareket ederek, ölmüş kişilerin ad veya soyadında değişiklik yapılmasına ilişkin taleplerin il ve ilçe idare kurullarınca reddedileceği hususunu öngörmüştür.

c) *Başvuruda bulunan kişinin ehliyeti*

Ad veya soyadı değiştirme talebinde bulunan kişinin ehliyet bakımından da ayrıca incelenmesi gerekir. Tam fiil ehliyetine sahip olan bir kişinin 5490 sayılı Kanun'un geçici 8. maddesi kapsamında başvuruda bulunabileceği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte, acaba sınırlı ehliyetsiz bir kimse ad ve soyadı değiştirme konusunda nüfus müdürlüğüne başvuruda bulunabilecek midir? Geçici madde 8 hükmü, bu konuda bir açıklığa sahip değildir. Fakat Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün "Ad ve Soyadı Değişikliği" konulu Genelgesi kısıtlı kişiler bakımından özel hükümler ihtiva etmektedir.

Genelge'nin 5. maddesi uyarınca, MK m. 407 hükmü gereği kısıtlanan hükümlülerin Cumhuriyet savcılığı kanalı ile müracaatta bulunmaları hâlinde ve vasilerinin de ad veya soyadı değişikliği talebine ilişkin yazılı izinlerinin olması kaydıyla hükümlünün talebi il ve ilçe idare kurullarınca değerlendirmeye alınacaktır. Görüldüğü gibi "Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her erğin kısıtlanır" hükmünü ortaya koyan MK m. 407 hükmü uyarınca kısıtlanan kişi, 5490 sayılı Kanunun geçici 8. maddesi kapsamında ad veya soyadı değişikliği talebinde bulunmak istiyorsa, yasal temsilcisinin bu konudaki yazılı iznini almak ve Cumhuriyet savcılığı vasıtasıyla müracaatta bulunmak zorunda tutulmuştur.

Öte yandan, kısıtlanmış olmamakla birlikte ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde tutuklu bulunan kişiler de, Cumhuriyet savcılıkları kanalıyla tutuklu buldukları yerin nüfus müdürlüğüne başvuruda bulunmak koşuluyla, bunların ad veya soyadı değişikliğine ilişkin yazılı talepleri kabul edilip işleme alınacaktır (Genelge m. 6).

Kısıtlı kişilerin ad ve soyadı değişikliği talepleri hakkındaki diğer bir düzenleme ise, Genelge'nin 7. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, MK m. 408 hükmünde belirtilen ve ayırt etme gücüne sahip olup; yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işle-

rini gerektiği gibi yönetemeyen kişilerin kendi istekleri üzerine verilen ve kesinleşmiş olan kısıtlama kararlarının bulunması hâlinde, söz konusu kişilerin ad veya soyadı değişikliğine ilişkin dilekçeleri kabul edilip işleme alınacaktır.

Genelgedeki bu hükümler nazara alındığında, yanıtızsız kalan sorulardan ilki, ad ve soyadı değişikliği taleplerine ilişkin düzenlemelerin neden yalnızca MK'nın 407. ve 408. maddeleri uyarınca kısıtlanan kişilerle sınırlı tutulduğudur. Gerçekten, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Genelgesi, kısıtlı kişilerin başvuruları ile ilgili olarak yalnızca iki kısıtlama sebebini dikkate almış, bunlar dışındaki nedenlerle kısıtlanmış olan kişilerin ad ve soyadı değişikliğine yönelik talepleri konusunda suskun kalmıştır. Oysa bilindiği gibi, kısıtlama sebepleri yalnızca, bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûmiyet ile ilgilinin talebinden ibaret değildir. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı (MK m. 405) ile savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya kötü yönetim (MK m. 406) gibi hâller de kısıtlama sebepleri arasında yer almaktadır.²⁴ Kanatımızca Genelgenin, bu kısıtlama sebeplerini göz ardı etmiş olması, söz konusu nedenlerle, örneğin akıl zayıflığı veya uyuşturucu madde bağımlılığı sebebiyle kısıtlanmış olan bir kişinin nüfus müdürlüğüne başvurarak ad veya soyadı değişikliği talebinde bulunamayacağı şeklinde yorumlanamaz. Bir kimse hangi nedenle kısıtlanmış olursa olsun, kişiliğine sıkı sıkıya bağlı olan bu hakkı Kanun'da öngörülen koşullara riayet etmek şartıyla kullanabilir. Burada dikkate edilmesi gereken yegâne husus, ad ya da soyadı değişikliği talebinde bulunan kişinin ayırt etme gücüne sahip olmasıdır.²⁵

Konu ile ilgili olarak Genelgede tereddüt yaratan noktalardan bir diğeri ise, kısıtlı olan kişinin nüfus müdürlüğüne ad veya soyadı değişikliği talebinde bulunurken yasal temsilcisinin iznine ihtiyaç duyup duymayacağıdır. Nitekim Genelge'nin 5. maddesi, MK m. 407 hükmü

²⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, Ankara 2015, sh. 701-711; Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, İstanbul 2018, sh. 408-412; Turgut Akıntürk/Derya Ateş Karaman, Türk Medenî Hukuku, 2. C, Aile Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2013, sh. 482-487. Ayrıca bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 73-74; Serozan, sh. 432.

²⁵ Bucher, sh. 181; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 128.

uyarınca kısıtlanan hükümlülerin, ancak vasilerinin de ad veya soyadı değişikliği talebine ilişkin yazılı izinlerinin bulunması kaydıyla NHK geçici madde 8 hükmünden yararlanabileceklerini belirtmektedir. Buna karşılık, Genelge'nin 7. maddesine göre, MK m. 408 hükmü gereği kendi isteğiyle kısıtlanmış olan bir kimse, yasal temsilcisinin iznini almaya gerek duymaksızın, nüfus müdürlüğüne ad veya soyadı değişikliği talebinde bulunabilecektir. Özgürlüğü bağlayıcı ceza nedeniyle kısıtlanmış olan bir kimse, ad ya da soyadı değişikliği talebi için yasal temsilcisinin yazılı iznine ihtiyaç duyarken; aynı talepte bulunan kişi, kendi isteği üzerine kısıtlanmış ise, onun, yasal temsilcinin iznine ihtiyaç duymuyor oluşu açıklanmaya muhtaç kalmaktadır. Kanun koyucunun, kısıtlılıkları farklı nedenlere dayanan kişiler arasında, bir hakkın yasal temsilcinin iznine bağlı olmadan kullanılıp kullanılmayacağı hususu ile ilgili olarak yapmayı tercih etmediği böyle bir ayırımın, Genelge ile öngörülmüş olması açıkça Kanuna aykırılık teşkil etmektedir.

Genelge'nin, yadırgatıcı bir biçimde, kısıtlanmaları farklı nedenlere dayanan kişiler arasında farklı bir başvuru prosedürü öngörmesi dışında, sınırlı ehliyetsiz olan kimseler bakımından da eşit bir yaklaşım tarzı benimsemediği görülmektedir. Nitekim Genelge, her ne kadar yalnızca iki kısıtlanma sebebini dikkate almış dahi olsa; nihayetinde, kısıtlı kimselerin ad veya soyadı değişikliği taleplerini hangi şartlar altında ileri sürebilecekleri hususunu düzenlemektedir. Oysa bilindiği gibi, sınırlı ehliyetsizler, yalnızca ayırt etme gücüne sahip olup, kısıtlanmış kişilerden ibaret değildir. Ayırt etme gücü olan ancak henüz ergin olmayan kişiler yani mümeyyiz küçükler de hukuken sınırlı ehliyetsiz kategorisi içinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle, tıpkı ayırt etme gücüne sahip bir kısıtlı gibi, ayırt etme gücüne sahip olan bir küçüğün de, Kanunda öngörülen nedenlerin varlığı hâlinde, ad veya soyadını değiştirme hakkına sahip olduğunu kabul etmek gerekir. O hâlde, Genelge ile açıkça düzenlenmemiş olsa bile, örneğin NHK geçici madde 8 hükmünün yollama yaptığı 2525 sayılı Soyadı Kanunu'na göre, toplum nazarında "gülünç" ya da "iğrenç" olarak nitelendirilebilecek bir soyadına sahip olan ve bu nedenle okul arkadaşları tarafından sürekli bir biçimde aşağılamalara maruz kalarak, alay konusu

yapılan ayırt etme gücüne sahip küçükün, soyadını değiştirme konusunda NHK geçici m. 8 hükmü gereği nüfus müdürlüğüne başvuruda bulunabilmesi gerekir.²⁶

Kanun'da ya da Genelge'de tam ehliyetsiz kişilerin ad veya soyadı değişikliklerinin nasıl gerçekleşeceğine dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Adını değiştirme hakkı her ne kadar kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olsa ve bu hakkın bizzat hak sahibi tarafından kullanılması gerekse dahi, öğretide genel olarak ayırt etme gücünden yoksun olan kişinin menfaatlerini daha iyi bir biçimde koruyabilmek adına, yasal temsilcinin bu kişi için ad değişikliği talebinde bulunabilmesi gerektiği savunulmaktadır.²⁷ Kanaatimizce NHK geçici m. 8 hükmü çerçevesinde gerçekleşecek olan ad değişikliği talepleri bakımından da bu düşünceden ayrılmayı gerektirecek herhangi bir sebep bulunmamaktadır.

3- Düzeltme Kararlarının Alınması ve Nüfus Kayıtlarına İşlenmesi

Nüfus müdürlüklerine intikal eden ad veya soyadı değişikliği taleplerine ilişkin dilekçeler kayıt altına alınarak talepte bulunanların

²⁶ Adını değiştirme hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğinde olması sebebiyle, küçük ve kısıtlıların ayırt etme gücüne sahip olmak koşuluyla bu haklarını yasal temsilcilerinin rızasına bağlı olmadan kullanabilmeleri gerektiği yönünde bkz. Thévenaz, Art. 30, No: 5; Deschenaux/Steinauer, sh. 70; Hausheer/Aebi-Müller, sh. 287; Bucher, sh. 180; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 128-129; Serozan, sh. 483; Helvacı, sh. 179. Öyle ki, küçük ya da kısıtlı ayırt etme gücüne sahip ise, yasal temsilcinin onun adına isim değişikliği talebinde bulunamaması gerekir. Bkz. Thévenaz, Art. 30, No: 8. Ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun anayasa ile teminat altına alınmış olan bu hakkını İsviçre mahkemelerinin de göz ardı ettiği yönünde bkz. Bucher, sh. 180. Ancak zorunlu ve ivedi durumlarda bu hakkı sınırlı ehliyetsiz adına yasal temsilcinin de kullanabileceği görüşünde bkz. Serozan, sh. 483. Yasal temsilcinin bu isteme katılmasının sınırlı ehliyetsizlerin çıkar durumlarına daha uygun olduğu görüşünde bkz. Dural/Öğüz, sh. 179; Özsunay, sh. 201; Aydın Zevkliler/Beşir M. Acabey/K. Emre Gökyayla, Medenî Hukuk Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 1999, sh. 430; Öztan, sh. 302.

²⁷ Bkz. Philippe Meier, "Nouveau droit de la protection de l'adulte: Introduction générale et système des curatelles", RNRF 94/2013, sh. 129; Thévenaz, Art. 30, No: 6; Bucher, sh. 181; De Luze/De Luigi, sh. 517; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 129; Öztan, sh. 302; Dural/Öğüz, sh. 180; Özsunay, sh. 201; Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, sh. 430; Helvacı, sh. 179.

adı, soyadı, talep konusu, başvuru tarihi ile evrak kayıt numarasının yer aldığı bir liste ve yerleşim yerini gösteren nüfus kayıt örnekleri, iş yoğunluğuna göre belirlenecek aralıklarla il veya ilçe idare kurullarına teslim edilmektedir (Genelge m. 16).

İl ve ilçe idare kurullarına, ad veya soyadının düzeltilmesi safhasında belirli kurallara riayet etme yükümlülüğü getirilmiştir. İl ve ilçe idare kurulları, ad veya soyadı düzeltmelerine ilişkin taleplerde 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun, 2525 sayılı Soyadı Kanunu ile Soyadı Nizamnamesi'nde yer alan mevzuat hükümlerini göz önünde bulundurmak zorundadır. Öte yandan, yazım ve imla hatalarının denetlenmesinde ya da ad ve soyadlarında düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan bir anlam değişikliği olup olmadığının tespitinde Türk Dil Kurumu Başkanlığı'nın Yazım Kılavuzu ile 8.4.2013 tarihli ve 35620 sayılı talimat ekindeki Türk Dil Kurumu Başkanlığı'nın 14.1.2013 tarihli ve 21 sayılı yazısından²⁸ yararlanılması gerektiği Genelge m. 9 hükmü ile ortaya konulmuştur.

Ad veya soyadlarında yapılması talep edilen düzeltmelerde nüfus kayıt örneklerindeki bilgiler esas alınacaktır. Bu çerçevede, ad veya soyadına ilişkin düzeltme talebinde bulunan kişinin bir kaydının mı yoksa birden fazla kaydının mı bulunduğu önem arz etmektedir. Yalnızca bir kaydı bulunan kişinin soyadı düzeltme talebinde bulunması hâlinde, bu kimsenin aile kütüğündeki kayıtlara dayanılarak karar alınacak; zorunlu hâller dışında nüfus müdürlüklerinden kişinin tesciline esas olan dayanak belgesi ya da soyadı defterinden örnek istenmeyecektir. Bu noktada altı çizilmesi gereken husus, talep edilen soyadının 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesi ile Soyadı

²⁸ Türk Dil Kurumu Başkanlığı'nın 63434571-663.09.21 sayılı ve 14.1.2013 tarihinde "düzeltme işareti" hakkında Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne gönderdiği yazıda, Arapça ve Farsça kökenli özel adlarda bulunan ince "ğ" ve "k" ünsüzlerinden ve kişi adlarında ince "l" ünsüzünden sonra gelen "a" ve "u" ünlülerinin, düzeltme işareti (^) ile -örneğin Kâzım, Nigâr, Halûk, Lâle, Nalân, Bilâl, Hilâl, Celâl vb. şekilde- yazılabildiği ifade edilmiştir. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü de, 81 ilin nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri ile Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği 8.4.2013 tarihli ve 35620 sayılı talimatta (açıklayıcı yazıda), doğum bildirimini sırasında çocuğa konulmak istenen adın belirtilen hususlar kapsamında olması durumunda, doğum bildiriminde bulunan kişiye konu ile ilgili bilgi verilmesi ve çocuğun adında düzeltme işareti kullanılıp kullanılmayacağı konusunda alınan yanıtı göre, bu adların nüfus kayıtlarına tescillerinde azami özenin gösterilerek işlem yapılması talimatını vermiştir.

Nizamnamesi'nin 7, 8, 9, 10 ve 11'inci maddelerine aykırı bulunmamasıdır.²⁹ Bu nitelikteki bir soyadının alınması yönündeki talepler il veya ilçe idare kurulları tarafından reddedilecektir.

Tek kaydı bulunan bir kişinin adında değişiklik yapılmasını istemesi durumunda da, bu kimsenin nüfus kayıtları göz önünde bulundurulurken gerekli değerlendirme yapılacak ve yine zorunlu hâller dışında, kişinin tesciline esas olan doğum tutanağı veya doğum vukuat defteri örneği istenmeyecektir.

Şayet ad veya soyadı değişikliği talebinde bulunan kişinin birden fazla kaydı bulunuyor ise, bu kişinin soyadının hatalı yazılmış olması ihtimâlinde, 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesi ile Soyadı Nizamnamesi'nin 7, 8, 9, 10 ve 11'inci maddelerine aykırı olmamak kaydıyla talep ettiği soyadı değerlendirmeye alınacaktır. Aynı şekilde, birden fazla kaydı bulunan kişinin ad düzeltme talepleri de, kaydında yazım veya imla hatası bulunması veya düzeltme işareti kullanılmasından kaynaklanan bir anlam değişikliği olması şartıyla değerlendirilmeye tâbi tutulacaktır (Genelge m. 18).

Nüfus müdürlükleri, il veya ilçe idare kurulları tarafından verilen tek veya toplu kararlara göre ilgililerin ad veya soyadlarında gerekli düzeltmeyi yapacaklardır. Genelge m. 12 hükmüne göre, il ve ilçe idare kurullarınca verilen ad veya soyadı değiştirme kararları ile ilgili olarak; nüfus kaydının düşünceler alanına ".....il veya ilçe idare kurulu-

²⁹ 21.6.1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre, rütbe, memuriyet, aşiret, yabancı ırk ve millet isimleri soyadı olarak kullanılamayacağı gibi, umumi edeblere uygun olmayan, iğrenç ve gülünç soyadlarının kullanılması da mümkün değildir. Benzer şekilde, 24.12.1934 tarih ve 2/1759 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na dayanan Soyadı Nizamnamesi'ne göre de, yabancı ırk veya millet isimleri ile bir aşiret veya kabile ile ilişkiyi gösteren; eski ve yeni devlet kadrosundaki rütbeyi ve memuriyeti bildiren, umumi edeblere uygun olmayan, gülünç veya iğrenç olan ve hakaret içeren soyadları kullanılamayacağı gibi; tarihte ün almış kişilerle ilişkiyi gösteren soyadları da, kişinin bu kimselerle ilişkisi resmî kayıt ve belgelerle sabit olmadıkça kullanılamaz ve yeniden takılamaz (m. 7, 8, 9, 10, 11).

Soyadı Nizamnamesi'nin 25.3.2009 tarih ve 2009/14848 karar sayılı Soyadı Nizamnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tüzük ile değiştirilen 12. maddesine göre, 7, 8, 9, 10 ve 11'inci maddelere aykırı olarak verilmiş adlar aile kütüklerine ve doğum tutanaklarına yazılamaz. Söz konusu maddelere aykırı olarak verilmiş olan adların değiştirilmesi için ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcılarını tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde dava açılır.

nun .../.../..... tarihli ve sayılı kararı ile adı ve/veya soyadı “.....” iken “.....” olarak düzeltilmiştir” şeklinde açıklama yapılacaktır. Nüfus kaydında yapılacak olan bu değişiklik, MERNİS³⁰ Uygulama Yazılımında da “Ad ve Soyadı Güncellemesi” olarak gerçekleştirilecektir. Bu güncellenmenin yapılabilmesi için il veya ilçe idare kurulu kararına ait bilgilerin girilmesi zorunlu tutulmuştur.

Görüldüğü gibi, NHK geçici m. 8 hükmü kapsamında talep edilen ad veya soyadı değişiklikleri herhangi bir mahkeme kararına gerek duyulmaksızın, il veya ilçe idare kurullarının vereceği karar doğrultusunda gerçekleşmektedir. Aslına bakılırsa, kişilerin ad ve soyadlarının değiştirilmesi konusunda mahkeme kararı aranmaksızın bu değişikliklerin idarî yoldan gerçekleşebilmesinin, kamu düzeni açısından bir takım sakıncalar doğurabileceği düşünülebilir.³¹ Bununla birlikte, ad ve soyadı değişikliğine ilişkin talepleri karara bağlama yetkisinin doğrudan doğruya idareye bırakıldığı hukuk sistemleri de mevcuttur.

Örneğin İsviçre’de, adını ya da soyadını değiştirmek isteyen bir kişi, bu talebinin gerçekleşmesi için Türkiye’de olduğu gibi dava açmak zorunda değildir. İsviçre Medenî Kanunu m. 30 hükmü uyarınca, yerleşim yerinin bulunduğu kanton hükümeti,³² haklı sebeplerin bulunması hâlinde bir kimsenin adını (ve soyadını) değiştirmesine izin verebilmektedir (CC art. 30 al. 1). Görüldüğü gibi, İsviçre hukukunda haklı sebeplerin varlığı konusundaki değerlendirme yetkisi MK m. 27/f. 1 hükmünde olduğu gibi hâkime değil, idareye bırakılmıştır. Ancak isim değişikliği taleplerinin reddini konu alan kanton idaresi kararlarına karşı adlî yargıya başvuru hakkı bulunmaktadır.³³

³⁰ MERNİS (Merkezî Nüfus İdare Sistemi) Projesi, kişi hâllerine ilişkin tüm bilgilerin elektronik ortama aktarılmasını amaçlayan ve kişi hâllerine ilişkin bilgilerde meydana gelen değişikliklerin anlık güncellenmesini ve bir ağ üzerinden güvenle paylaşılmasını sağlayan bir proje olarak tanımlanmaktadır. İçişleri Bakanlığı’na bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nce yürütülen MERNİS Projesi ile nüfus kayıtlarının bilgisayar ortamına aktarılarak ilçe nüfus veri tabanlarının oluşturulması ve ilçe nüfus veri tabanlarını Merkez ile bütünleştirerek Merkezî Nüfus Veri Tabanı’nın kurulması sağlanmaktadır. Bkz. <https://www.nvi.gov.tr/hakkimizda/projeler/mernis/genel-olarak-mernis>

³¹ Bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, sh. 128, dn. 423.

³² Ancak kantonların bu yetkiyi başka idarî birimlere devretmelerine izin verilmiştir. Bkz. Deschenaux/Steinauer, sh. 136; Bucher, sh. 181.

³³ Bkz. Thévenaz, Art. 30, No: 33; Deschenaux/Steinauer, sh. 137.

NHK geçici m. 8 hükmü ise, ad veya soyadı değişikliği ile ilgili olarak il ve ilçe idare kurulları tarafından verilen kararların kesin olduğunu belirtmektedir. İdarî işlem niteliğindeki bu kararın iptaline yönelik olarak idarî yargı yoluna başvurmak ise mümkündür. Diğer taraftan, adını ya da soyadını değiştirmek isteyen kişinin NHK geçici m. 8 hükmü ile öngörülen hukukî yolu kullanmak yerine; adını değiştirmek konusunda haklı sebebin varlığını ispatlamak koşuluyla (MK m. 27 hükmü gereği) adli yargı yoluna başvurma hakkının da mevcut olduğundan şüphe duymamak gerekir.

NHK geçici m. 8 hükmü kapsamında gerçekleştirilen ad veya soyadı değişiklikleri yalnızca bir defaya mahsus olmak üzere yapılabilir.

4- Ad ve Soyadı Değişikliğinin Üçüncü Kişiler Üzerindeki Etkileri

Bir kimsenin Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 hükmü kapsamında gerçekleştirmiş olduğu ad veya soyadı değişikliğinin diğer bazı kişiler üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler söz konusu düzenlemede açıkça ortaya konulmuştur: *“Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir”*. Düzenlemenin uygulanmasına yönelik olarak çıkarılan Genelge'nin 13. maddesi de yasada belirtilen bu kuralı tekrarladıktan sonra *“Bu nedenle il veya ilçe idare kurullarınca bu durumdaki kişiler için ayrıca karar verilmesine gerek bulunmamaktadır”* şeklinde bir ifade ortaya koymuştur.³⁴

Görüldüğü gibi, evli bir erkek NHK geçici m. 8 hükmü uyarınca soyadını değiştirdiğinde, eşinin ve henüz ergin olmayan çocuklarının soyadı da yasanın ifadesi ile *“sistem tarafından”*, diğer bir anlatım-

³⁴ Benzer bir düzenleme Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 64/f. 1/b. a' da da yer almaktadır. Mahkemece verilen kayıt düzeltme kararlarının aile kütüklerine tescilinde uyulması gereken esasları ortaya koyan söz konusu maddeye göre: *“Soyadını düzelttiren veya değiştiren erkek ise; mahkeme kararında bir açıklama aranmaksızın, kendisi ile birlikte varsa karısının ve karar tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir veya değiştirilir. Soyadını düzelttiren veya değiştiren kadın ise; kendisinin ve karar tarihinde ergin olmayan evlilik dışı doğmuş çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir veya değiştirilir”*.

la “kendiliğinden” değişmektedir. Dolayısıyla kanun koyucu burada evli olan kadının, soyadının değişmesi konusunda rıza göstermesine gerek duymamaktadır. Evli bir kadın, eşi soyadını değiştirmeye karar verdiğinde ve eşinin bu talebi il veya ilçe idare kurulu tarafından uygun bulunduğu, soyadının değişmesine katlanmak mecburiyetinde bırakılmaktadır. Oysa evli olan kadının da, evlenmekle kazandığı soyadını herhangi bir değişikliğe uğramadan kullanmaya devam etmesinde hukuken korunmaya değer bir menfaati bulunabilir. Meslekî olarak bu soyadı ile tanınmış, çevresinde önemli bir yer edinmiş olan kadının, sırf kocasının isteği nedeniyle soyadını değiştirmek zorunda kalması, onda telafisi mümkün olmayan maddî ve manevî kayıplar yaratabilir.

Acaba kanun koyucu söz konusu düzenlemeyi getirirken hangi düşünce ile hareket etmiştir? Bir kadın nasıl olsa evlenmekle kocasının soyadını almak zorunda olduğu için, onun soyadı değişikliği konusunda rızasını aramak abesle iştigal mi sayılacaktır? Acaba kanun koyucu, evli kadının, kural olarak zaten kocasının soyadını taşıdığını, bu nedenle onun, kocasının soyadını almaktan başka bir seçeneği bulunmadığını, kocasının soyadı ne olursa olsun, kocası soyadı üzerinde ne tür bir tasarrufta bulunursa bulunsun; evli kadının, buna itaat etmek ya da daha masum bir ifadeyle, boyun eğmek zorunda olduğuna mı kanaat getirmiştir? Yoksa evlendiği erkeğin soyadını almak suretiyle kendisinden “kamu düzenini” sağlamak adına fedakârlık göstermesi beklenen kadının; kocasının soyadını değiştirmek istemesi durumunda ikinci bir fedakârlıkta bulunmasında bir sakınca olmayacağına mı hükmetmiştir?³⁵

³⁵ Hâlbuki “kamu düzeni”nin sağlanması düşüncesi bile, özellikle Yargıtay’ın son yıllarda vermiş olduğu ve kadınların evlenmelerine rağmen yalnızca bekârlık soyadlarını taşıyabilecekleri yönündeki kararlarıyla örselenmiş gibi gözükmektedir. Yargıtay’ın bu yöndeki uygulaması, Türk hukukunda bugün evli eşlerin farklı soyadına sahip olmalarına imkân vermektedir. Bu yönde bkz. Yarg. HGK, 30.9.2015 tarih ve E. 2014/2-889, K. 2015/2011 sayılı karar: “Dava, evlilik soyadının iptali ile evlilik birliği içinde kızkılık soyadının kullanılması istemine ilişkindir. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi Medeni Kanun’un 187. maddesini Anayasa’ya aykırı bulmamışsa da usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalarda yer alan düzenlemeler kanun hükmünde olup hukukumuzda kanunlar ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalar arasında bir çeşit hiyerarşi ihdas edilmiş ve aralarında uyumsuzluk bulunması halinde antlaşmalara öncelik tanınacağı hüküm altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin içtihatlarına göre, kişinin soyadı özel hayat

Diğer taraftan, düzenlemede evli bir kadının evlenme nedeniyle kazandığı soyadını bu madde çerçevesinde değiştirme hakkına sahip olup olmadığı da açık değildir. Mesela, evlenmekle edindiği soyadı 2525 sayılı Soyadı Kanunu'na göre "gülünç" ya da "iğrenç" nitelikte olan bir kadın, NHK geçici m. 8 hükmü çerçevesinde soyadını değiştirme talebinde bulunabilecek midir? Şayet bu talep il ve ilçe müdürlükleri tarafından uygun bulunursa, evli kadının soyadında gerekli değişiklik nasıl yapılacaktır? Bu değişiklik neticesinde, soyadını değiştiren evli kadınla birlikte, onun eşinin (kocasının) ve ergin olmayan çocuklarının soyadı da sistem tarafından (yani onların bu konudaki rızaları aranmaksızın) değiştirilecek midir? Yoksa bu kural yalnızca soyadını değiştirmek isteyen erkek eş olduğunda mı uygulama alanı bulacak, evli kadının soyadını değiştirmesinin, kocanın ve ergin olmayan çocuklarının soyadı üzerinde herhangi bir etkisi olmayacak mıdır?

Her hâlükârda, NHK geçici m. 8'de yer alan ve evli erkeğin soyadını değiştirmesi neticesinde, karısının soyadının da "otomatik olarak" değişeceği yönündeki hüküm, evli çiftlerin soyadını yalnızca kocanın kişilik değeri olarak kabul eden ve kadının evlenerek kazandığı soyadı üzerindeki kişilik hakkını görmezden gelen bir düzenleme olarak karşımızda durmaktadır. Oysa yukarıda da bahsettiğimiz gibi ad ve soyadı üzerindeki hak, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir. Bu bakımdan, bireylerin, kişiliklerinin en önemli değerlerinden olan ad ve soyadlarının iradelerine aykırı bir biçimde değiştirilememesi gerekir. Bu konuda karar alma yetkisi yalnızca adı ya da soyadı değişecek olan kişiye ait olmalıdır. Adın konulmasında veya soyadının seçilmesinde kişinin kendi iradesinin rol oynamamış olması; bizi, o ad ya da soyadının kişiye sorulmadan, kişinin rızasına ihtiyaç duyulmadan değiştirilebileceği şeklinde bir sonuca götürmeye yetmez.

kapsamında değerlendirilmiş ve evli kadının kocasının soyadını kullanma zorunluluğu özel hayata bir müdahale olarak kabul edilerek Medeni Kanun'un konuya ilişkin düzenlemesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. ve 14. maddelerine aykırı bulunmuştur. Buna göre, AİHS ve diğer uluslararası insan hakları antlaşmaları ile çatışan 4721 sayılı Kanun'un 187. maddesi karara esas alınmayarak, kızlık soyadının kullanılması talebi AİHS'nin 8. ve Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında bir insan hakkı olarak kabul edilip cinsiyete dayalı olarak bir ayrıma tabi tutulmaksızın erkek ve kadın arasında eşit şekilde uygulanması gerektiğinden kızlık soyadını kullanmak istemek için haklı bir gerekçenin bulunmasına ihtiyaç bulunmadığının kabulü ile davacının isteminin kabulüne ilişkin yerel mahkeme kararının onanması gerekmiştir" (<http://www.kazanci.com>).

Aynı nedenden ötürü, NHK geçici m. 8’de yer alan “soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte ... müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir” şeklindeki hüküm de sorunludur. Ayırt etme gücüne sahip olması koşuluyla bir çocuğun da kendi kişiliğinin bir parçası olan, herkese karşı kendisini tanıtan soyadının değiştirilmesi konusunda rızasının bulunması gerekir. Rızası alınmaksızın, ayırt etme gücüne sahip olan bir çocuğun adında ya da soyadında değişiklik yapılması en hafif tabiriyle onun kişilik hakkına saldırı teşkil eder. Buna bir kanun hükmü vasıtasıyla cevaz verilmesi ise söz konusu fiili saldırı olmaktan çıkarmaya yetmez.³⁶

NHK geçici m. 8 hükmünde yer alan bir diğer hüküm ise şöyledir: “Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik

³⁶ Konu ile alakalı bir Yargıtay kararı için bkz. Yarg. HGK, 4.4.2012 tarih ve 18-183/275 sayılı kararı: “Davacı, reşit olmadığı bir tarihte, Cihanbeyli Asliye Hukuk Mahkemesi’nin 15.12.1998 gün ve 1998/392 E.-1146 K. sayılı kararı ile babası tarafından “Öztürk” olarak değiştirilen soyadının, önceki soyadı olan “Tosun” olarak değiştirilmesini talep etmiştir. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Yasası’nın 36/1-b maddesiyle, aynı konuya dair olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kere açılacağı ve ad değişikliği halinde, Nüfus Müdürlüğü’nün bu kişinin çocuklarının baba ve ana adına dair kaydı, soyadı değişikliğinde ise eş ve ergin olmayan çocukların soyadını da düzelterek hüküm altına alınmıştır. Her ne kadar madde metninde, nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kere açılacağından bahsedilmiş ise de, davacının babası tarafından açılan dava ile davacının da dava açtığı kabul etmek, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme)’nin 6. maddesiyle 1982 Anayasası’nın 36. (Değişik: 3.10.2001- 4709/14 md.) maddesinde düzenlenen “hak arama özgürlüğü” ilkelerine tezat teşkil edecektir. Davacının babası tarafından açılmış dava ile soyadının değişmesi halinde, davacı tarafından açılmış bir davadan söz edilemez. Soyadı değişikliğinin, aynı konuya dair nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kere açılacağı hükmü kapsamında değerlendirilmesi haklı nedenlerin varlığı halinde davacının dava açma hakkının engellemesi sonucunu doğurur ki, bunun kabulüne olanak yoktur. Diğer taraftan reşit olmayan çocuğun babasının değiştirdiği soyadını reşit olana kadar kullanması zorunlu ve reşit olmadan açılan dava, ancak reşit olana kadar onu bağlayacağına göre, reşit olduktan sonra şahsa sıkı sıkıya bağlı hakkını kullanabileceği ve soyadının değiştirilmesini isteyebileceğinin kabulü gerekir” (<http://www.kazanaci.com>).

Kanaatimizce Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun, babasının açtığı dava sonucunda soyadı değişen çocuğun, ergin olduktan sonra tekrar soyadının değiştirilmesini isteyebileceği ve bunun nüfus kaydının düzeltilmesi davasının ancak bir kere açılacağı hükmü kapsamında değerlendirilemeyeceği doğrultusundaki kararı, küçüğün soyadına ilişkin menfaatlerinin korunması konusunda önemli bir fayda sağlamış olmakla birlikte; kişilerin şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını sanki ancak ergin olduktan sonra kullanabilecekleri yönünde yanlış bir kanaat oluşturması bakımından sakıncalıdır.

dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir". Yukarıda, evli erkeğin soyadı değişikliğinin etkileri ile ilgili olarak yaptığımız eleştiriler burada da söz konusudur. Bize göre, henüz ergin olmasa da, ayırt etme gücüne sahip olan bir çocuğun soyadının, ancak kendi rızası ile değiştirilebilmesi gerekir. Öte yandan, hükümde, bir kadının soyadını değiştirmesi hâlinde, onun ergin olmayan evlilik dışı çocuklarının soyadlarının da sistem tarafından değiştirileceği hususu yer almaktadır. Hiç şüphesiz ki, bu durum ancak ergin olmayan evlilik dışı çocukların hâlihazırda annelerinin soyadını taşıyor olmaları durumunda mümkün olabilir. Gerçekten NHK m. 23/f. 1 hükmü, evlilik dışında veya evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz günden sonra doğan veya baba tarafından mahkeme kararı ile soybağı reddedilen çocuğun; annesinin bekârlık hanesine, annesinin soyadı ve onun bildireceği baba adı ile tescil edileceğini belirtmektedir. Bununla beraber, evlilik dışında doğmuş olan ve henüz ergin olmayan bir çocuk pekâlâ babasının soyadını da taşıyor olabilir. Nitekim NHK (19.10.2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanunun 7. maddesi ile değişik) m. 28/f. 4 hükmü gereği, tanınan veya babalığa hüküm kararı ile soybağı kurulan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile nakledilmektedir.³⁷ Dolayısıyla, NHK geçici m. 8 hükmündeki "*soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir*" şeklindeki hatalı ifadenin, hâlihazırda annelerinin soyadını taşıyan çocuklarla sınırlı olarak anlaşılması gerekir. Şayet ergin olmayan ve evlilik dışında doğmuş olan bir çocuk, tanıma ya da babalık hükmü neticesinde babasının soyadını taşımakta ise, annesinin soyadı değişikliğinden etkilenmeyecektir.

Diğer taraftan, şayet NHK geçici m. 8 hükmü çerçevesinde adında değişiklik yapılmasını isteyen ve bu konudaki talebi uygun bulunarak adı değiştirilen kişi çocuk sahibi ise, çocuğa ait kütükte de "anne

³⁷ Bu husus, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik hükümleri ile de ortaya konulmaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre, mahkemelerce babalığa hüküm kararı verilmesi hâlinde; çocuk daha önce annesinin hanesinde kayıtlı ise başka bir belge veya anne ve babanın beyanı aranmaksızın mahkeme kararına dayanılarak çocuğun kaydı baba soyadı ile baba hanesine taşınır (m. 103/f. 1). Benzer şekilde, tanınan çocuk henüz aile kütüklerinde kayıtlı değilse; doğum formu düzenlenmek suretiyle çocuk babasının soyadı ile baba hanesine tescil edilerek, anne ve çocuk arasında bağ kurulur. Tanınan çocuk, annesinin bekârlık hanesinde kayıtlı ise; bu hanedeki kaydı kapatılarak, baba soyadı ile babasının hanesine tescil edilir (m. 109/f. 1).

adı" veya "baba adı" kayıtlarında söz konusu değişiklik yapılacaktır. Çocuğun küçük ya da ergin olması bu konuda bir farklılık yaratmaz. Bu husus Genelge m. 13 hükmünde şu şekilde ifade edilmiştir: "*Adını değiştiren kişinin çocuklarının baba veya ana adı ergin olup olmadıklarına bakılmaksızın yine sistem tarafından değiştirilecektir*".

Netice itibarıyla, Nüfus Hizmetleri Kanunu geçici m. 8 hükmü vasıtasıyla bir kimsenin, mahkeme kararına gerek olmaksızın soyadını değiştirmesine imkân tanınması, kişiliğe ait unsurların korunması bakımından bu kişiye önemli bir fayda sağlayabilir. Fakat soyadını değiştirme ihtiyacında bulunan kimseye kazandırılmak istenen bu faydanın, başka kişilerin kişilik haklarının ihlâline de sebebiyet vermemesi gerekmektedir. Bu nedenle, soyadının değiştirilmesi sürecinde, talepte bulunan kişi haricindeki kimselerin, özellikle talepte bulunan kimsenin eşinin ve henüz ergin olmamakla birlikte ayırt etme gücüne sahip olan çocuklarının soyadı değişikliği konusundaki rızalarının alınması, bu sakıncanın giderilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bu konuda, NHK geçici m. 8 hükmünün uygulanmasına yönelik olarak çıkarılan Genelge'nin Ad ve Soyadının Düzeltilmesine İlişkin Esaslar başlığını taşıyan ilk maddesi ile ortaya konulan ana ilkenin göz ardı edilmemesi gerekir: "*...ilgili kişilerin yazılı talebi olmadan re'sen ad ve/veya soyadı düzeltilmeyecektir*". İsviçre Medenî Kanunu'na eklenerek 1.1.2013 tarihinde yürürlüğe giren CC 270b hükmü³⁸ de bu konu ile ilgili olarak önemli bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu düzenleme, on iki yaşını doldurmuş olan çocukların adlarının, onların rızası olmaksızın değiştirilemeyeceği hükmünü ortaya koymaktadır.³⁹

Kaynakça

Aebi-Müller Regina E., Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen- und Familienrecht, 3. Aufl. (Hrsgb: Breitschmid/Jungo), Art. 27-30a ZGB, Zürich 2016
Akıntürk Turgut/Ateş Karaman Derya, Türk Medenî Hukuku, 2. C, Aile Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2013

³⁸ RO 2012 2569; FF 2009 6843 6851.

³⁹ İsviçre hukukunda, isim değişikliğinin (eş ya da ergin olmayan çocuklar gibi) üçüncü kişilerin adları üzerinde de etki doğurması hâlinde, isim değişikliğine yönelik talep dilekçesinde tüm bu kişilerin rızalarının bulunması gerekir. Bkz. Thévenaz, Art. 30, No: 9; Bucher, sh. 181.

- Akipek Jale/Akıntürk Turgut, Türk Medenî Hukuku, Cilt I, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 4. Bası, İstanbul 2002
- Bucher Andreas, Personnes physiques et protection de la personnalité, 5e éd., Bâle 2009
- De Luze Estelle/De Luigi Valérie, "Le nouveau droit du nom", PJA 2013, sh. 505-524.
- Deschenaux Henri /Steinauer Paul Henri, Personnes physiques et tutelle, Berne 2001
- Dural Mustafa/Öğüz Tufan, Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, İstanbul 2016
- Dural Mustafa/Öğüz Tufan/Gümüş Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku, C. III, Aile Hukuku, İstanbul 2018
- Egger August, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, I. Band: Einleitung und Personenrecht, Art. 11-89, Zürich 1978
- Hatemi Hüseyin, Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı), İstanbul 2005
- Hausheer Heinz/Aebi-Müller Regina E., Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 2. Aufl., Bern 2008
- Helvacı Serap, Gerçek Kişiler, 4. Bası, İstanbul 2012
- Hofer Sibylle, Einleitungsartikel und Personenrecht (Hofer/Hrubesch-Millauer/Roberto), Bern 2011
- Honsell Heinrich/Vogt Nedim Peter/Geiser Thomas, Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I: Art. 1-456 ZGB, 5. Aufl., Basel 2014
- Kılıçoğlu Ahmet M., Medenî Hukuk- Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Ankara 2016
- Kılıçoğlu Ahmet M., Aile Hukuku, Ankara 2015
- Meier Philippe, "Nouveau droit de la protection de l'adulte: Introduction générale et système des curatelles", RNRF 94/2013, sh. 71 vd.
- Oğuzman Kemal/Seliçi Özer/Oktay Özdemir Saibe, Kişiler Hukuku, 16. Bası, İstanbul 2016
- Özsunay Ergun, Gerçek Kişilerin Hukukî Durumu, 4. Bası, İstanbul 1979
- Öztan Bilge, Medenî Hukukun Temel Kavramları, 21. Bası, Ankara 2006
- Pedrazzini Mario M./Oberholzer Niklaus, Grundriss des Personenrechts, 4. Aufl., Bern 1993
- Serozan Rona, Medenî Hukuk- Genel Bölüm/Kişiler Hukuku, 4. Bası, İstanbul 2013
- Thévenaz Alain, Commentaire Romand (éd: Pascal Pichonnaz/Bénédict Foëx), Code Civil 1, Art. 29-30, Bâle 2010
- Zevkliiler Aydın/ Acabey Beşir M./Gökyayla K. Emre, Medenî Hukuk Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 1999